

УДК 7.033.1(035):76.03/.09

DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/48-1-9>**Олександр БЕРЛАЧ,**

orcid.org/0000-0002-8567-3268

кандидат архітектури,

доцент кафедри образотворчого мистецтва

Волинського національного університету імені Лесі Українки,

(Луцьк, Україна) sasha.berlach@gmail.com**Оксана ЛЕСИК-БОНДАРУК,**

orcid.org/0000-0003-1460-2101

кандидат архітектури,

доцент кафедри образотворчого мистецтва

Волинського національного університету імені Лесі Українки

(Луцьк, Україна) O_Bondaruk@ukr.net

РЕІНТЕРПРЕТАЦІЯ ОБРАЗУ ГАЛИЦЬКО-ВОЛИНСЬКОГО КНЯЗІВСТВА В ТВОРЧОМУ ДОРОБКУ МИСТЕЦЬКОГО ОБ'ЄДНАННЯ «КУЛЯ»

Проблематика дослідження присвячена розкриттю реінтерпретації образу Галицько-Волинського князівства в творчому доробку провідних художників мистецького об'єднання «Куля».

Увагу акцентовано на домінування широкого спектру ідей у творчості членів мистецького товариства. Доведено, що творчий доробок художників значний кількісно, та глибокий ідейно та важко піддається повному аналізу в межах лише статті, тому аналізуються лише деякі твори, які на нашу думку глибоко характеризують ідейний і техніко-технологічний портрет митців творчого об'єднання, їхні погляди та філософію створених образів тощо. Алегорична, символічна, багатоголоса творчість цього колективу епічна та монументальна. У багатьох творах відчувається суперечність між реальним і навколишнім світом і думкою автора.

Охарактеризовано творчі постаті мистецького об'єднання та їх діяльність, яка спрямована на художню реінтерпретацію історії Галицько-Волинського князівства шляхом розвідок-візуалізацій маловідомих тем.

Проаналізовано графічний доробок керівника мистецького об'єднання «Куля» – Олександра Дишка, як талановитого сучасного волинського графіка, реінтерпретатора образу Галицько-Волинського князівства. Визначено основні теми, типи образності та особливості їхнього втілення у художніх роботах митця.

Окреслено давньоруську тематику і типи образів у графічних роботах, описано Триглава, Пентархію, Колокрута, Волинію. Алегорію, Європу. Алегорію, Князя Дулебата, Летобора численні знаки земель, замків, гербів, прапорів як ключові міфічні образи, знаки і символи, за допомогою яких відбувається реінтерпретація образу Галицько-Волинського князівства в роботах членів товариства.

Проаналізовано специфіку реінтерпретації історичних персоналій Галицько-Волинського князівства різних його періодів, у тому числі цілого ряду вождів, князів, королів, святих, зазначено, що вони постають на картинах художників як у вигляді окремих фігур, так і як елементи більш складних композицій, стилізованого іконопису, географічно-політичних карт-розгорток, різноманітних сюжетних композицій.

Доведено, що архітектурно-ландшафтна тематика представлена цілим рядом картин-реконструкцій, присвячених реінтерпретації історії Галицько-Волинського князівства шляхом вільного фантазування на основі історичних фактів, легенд, переказів, за допомогою елементів стилізації, дуже дрібних штрихів, граничної деталізації рисунка, що створює різноманітні візуальні ефекти та відчуття гри сенсів.

Перше наукове осмислення образу Галицько-Волинського князівства у графічних роботах керівника мистецького об'єднання Олександра Дишка та членів мистецького об'єднання «Куля» є завданням нашого дослідження, актуальність якого полягає у необхідності сучасної мистецтвознавчої реінтерпретації подій давно минулих літ з метою просвітництва та популяризації давньої історії Луцька і Волині.

Своїми творчими роботами члени мистецького об'єднання «Куля» авторитетно декларують про те, що дух править світом, утворюючи відносно самостійну ідеальну субстанцію. Властивості творчості, в основу якої покладено філософське розуміння буття, виражені в особливій художній формі, вони є унікальним, найефективнішим способом розуміння прекрасного.

Ключові слова: Галицько-Волинське князівство, міфи, знаки, символи, картини-реконструкції, графіка, реінтерпретація, мистецьке об'єднання «Куля».

Oleksandr BERLACH,
orcid.org/0000-0002-8567-3268
Candidate of Architecture,
Associate Professor at the Fine Arts Department
Volyn National University named after Lessya Ukrainka,
(Lutsk, Ukraine) sasha.berlach@gmail.com

Oksana LESYK-BONDARUK,
orcid.org/0000-0003-1460-2101
Candidate of Architecture,
Associate Professor at the Fine Arts Department,
Volyn National University named after Lessya Ukrainka,
(Lutsk, Ukraine) O_Bondaruk@ukr.net

REINTERPRETATION OF THE GALICIA-VOLHYNIA PRINCIPALITY CHARACTERISTIC IN THE ART UNION “KOOLYA” (BULLET) ART WORK

The investigation problematic is dedicated to the reinterpretation of Galicia-Volhynia Principality characteristic discovery in the Art Union “Koolya” artists’ work.

The accent is on the domination of a wide ideas spectrum in the creative work of the union members. It is proven that the creative work of the artists is considerable in amount, and contains deep ideas, which is extremely hard to analyse to a full extent within one article. Therefore, we analyse only some works, which to our mind deeply characterise the ideological and technical portrait of the artists of the art union, their views and philosophy of the created works, etc. We have characterised the art union creative figures and their activities, which is aimed at artistic reinterpretation of the Galicia-Volhynia Principality history through visual investigations of little-known themes.

We analysed the graphic work of Oleksandr Dyshko – the chief of the art union “Koolya”. He is a modern talented Volyn graphic artist, reinterpreter of the portrait of Galicia-Volhynia Principality. The main themes have been defined, types of visualisation and peculiarities of their embodiment in the artistic works of the artist.

The Old Rus’ theme has been identified, the type of characters in graphic works, such mystical characters as Tryhlav (Three-Head), Pentarchy, Kolokrut (Hurl, the one who is using people) have been described, numerous signs of earth, castles, emblems, flags as key mythical images, signs and symbols, with the help of which the portrait of Galicia-Volhynia Principality is being reinterpreted in the art union members’ works.

The specifics of the reinterpretation of historical personalities of Galicia-Volhynia Principality in its different periods, including a number of chiefs, earls, kings, saints. It is stated that they are reflected in the artists’ paintings both as separate figures, and as elements of more complex compositions, styled iconography, geographical and political unfolding maps, various compositions with a plot.

It has been proven that the architectural and landscape theme is represented by a number of reconstruction paintings dedicated to reinterpretation of the history of of Galicia-Volhynia Principality by means of free fantasy based on historical facts, legends, recitals, with the help of stylisation elements, very small prints, extreme drawing details, which creates various visual effects and the feeling of senses play. The first scientific comprehension of the portrait of Galicia-Volhynia Principality in the graphic works by Oleksandr Dyshko is the task of our investigation. We need a modern artistic interpretation of the ancient events in order to enlighten and advertise the ancient history of Lutsk and Volyn.

The members of the art union “Koolya” declare by their art works that the spirit rules the world, creating a relatively free-standing ideal substance. The characteristics of the creativity, the basis of which holds the philosophical understanding of being, are expressed in a special art form, they are unique and most effective ways of understanding the beautiful.

Key words: *of Galicia-Volhynia principality, myths, signs, symbols, paintings-reconstructions, graphics, reinterpretation, art union “Koolya”.*

Постановка проблеми. Мистецьке об’єднання «Куля» є помітним представником мистецької еліти України, члени якого вивчають давню історію становлення нашої держави шляхом дослідження історичних фактів і на їх основі засобами вільного фантазування створюють картини-реконструкції, географічно-політичні карти-розгортки, стилізовані сюжетні композиції, тощо. Роботи членів цього товариства широко відомі як на батьківщині, так і за її межами. Вони характеризуються пластичною довершеністю, лаконізм-

мом, виразною художньою мовою та особливим мистецьким почерком, який передає їхню чітку життєву позицію. Творчість членів колективу має примітну особливість, оскільки зміст їхніх робіт і їх композиційне вирішення потребують мислення глядача, своєрідної співтворчості. Художників мистецького об’єднання цікавлять не лише події того часу, про які залишилося дуже мало історичних фактів, жодних мистецьких пам’яток і лише руїни тих місць, а й філософський сенс буття людини, її трепетний зв’язок з навколишнім

світом, її духовне наповнення. Звідси алегоричність та багатозначність творів членів мистецького об'єднання «Куля».

На кількох сторінках не можливо описати весь талант членів товариства, творчість яких відома світовій спільноті. У статті акцентовано увагу на великий пласт історичних мальованих плакатів і авторської графіки О. Дишка, живопису, цифрографії, текстильної та шкіряної пластики майстрів товариства в цілому. Проте, вищезгадані питання в наукових колах фахівців недостатньо вивчені, а тому є актуальними для українського мистецтвознавства.

Робота виконана відповідно до наукової тематики кафедри образотворчого мистецтва ВНУ імені Лесі Українки «Дослідження образотворчого мистецтва Волині, традиції та сучасність».

Мета статті розкрити образ Галицько-Волинського князівства та особливості його реінтерпретації у творчому доробку мистецького об'єднання «Куля».

Аналіз досліджень. В українському мистецтвознавстві віднедавна простежується великий інтерес до давньої історії становлення і розвитку Галицько-Волинського князівства (Руського Королівства), яка стала предметом дослідження істориків, археологів, мистецтвознавців, архітекторів (Диба, 2014: 484; Кучинко, 2001:16; Демиденко, 2020).

Дослідження, розвідка-візуалізація особливостей реінтерпретації історичних персоналій Галицько-Волинського князівства різних його періодів, у тому числі цілого ряду вождів, князів, королів, святих творчим об'єднанням «Куля» є прикладом загальних тенденцій, які здебільшого виокремлюють вітчизняний мистецтвознавчий дискурс.

Недостатня та фрагментарна оглядовість творчості мистецького об'єднання «Куля» потребує аналізу творів і способів творчого мислення членів команди, художніх процесів та явищ загалом.

Виклад основного змісту. Галицько-Волинське князівство, або (Руське Королівство) – середньовічна монархічна держава у Східній Європі, що була утворена волинським князем Романом Мстиславовичем у 1199 році, керувалася князями та королями з династій Рюриковичів, П'ястів та Гедиміновичів, і останньою столицею якої аж до 1388 року залишалося місто Луцьк.

Історики вважають роль Галицько-Волинського князівства у продовженні традицій Київської Русі надважливою. Галицьке та Волинське князівства змогли увібрати у себе київську спадщину і прогресувати у важкий період міжусобиць

завдяки віддаленості від кочівників, наявності розгалуженої мережі міст, торговельних шляхів із Заходу і цінних на той час соляних родовищ поблизу Галича (Галицько-Волинська держава, 2021). Разом з тим, за словами Ярослава Ісаєвича, політична, культурна і етнічна відмінність Руського Королівства від Польщі була такою значною, що навіть після захоплення Польщею Галичини у 1349 році король Казимир III титулував себе не лише королем Польщі, а й володарем Королівства Русі та випускав для русинів окрему монету – грошик руський (Ісаєвич, 2008: 568).

Незважаючи на дуже важливу роль Руського Королівства в історії Середньовічної Східної Європи, і зокрема, значущість ролі стародавньої Волині у його складі, цей період у сучасній історіографії не належить до достатньо досліджених, тим більше – незмірно малою є його репрезентація у культурних та мистецьких артефактах нашого часу, що зумовлено втратою значної кількості інформації про ту далеку добу, відсутністю низки історичних фактів та культурно-мистецьких пам'яток.

Разом з тим, спробу художньої реконструкції тих далеких історичних подій зроблено зусиллями діячів творчого мистецького об'єднання «Куля», під керівництвом одного із найактивніших представників, відомого волинського художника-графіка Олександра Дишка.

Мистецьке об'єднання «Куля» в якому працюють Олександр Дишко з Наталією Градиською, Олександром Більчуком, Елеонорою Сабовою-Дишко, Церкою Тровою та іншими було започатковано у 2007 році при Державному історико-культурному заповіднику «Старий Луцьк». Товариством започатковані цікаві культурно-мистецькі проекти, які виконують головну місію – просвітницьку. Серед творчих акцій: акція «Перехід», присвячена дослідженню підземель Луцького замку; «Back to Europe» – пересувна виставка містами та замками Західної України; «Volynia Sacrum», «Volynia. Cruor at Argentum» (Волинь. Кров і Срібло) – масштабні мандрівні виставки містами України з обговоренням, круглими столами та симпозиумами; акція «Луцьк 930»; акція «Urbs Luceoriensis», що включала виставки «Кроки минулого» та «Луцьк 1429. Остання столиця», приурочена 820-й річниці Волинсько-Галицької держави.

З 2020 р. у Луцьку продовжують реалізовувати культурно-мистецький проект «Королівство Русь», який триватиме до 7 жовтня 2023 р – дня коронації короля Данила.

Через призму минулого майстри пензля Олександр Дишко (графіка, живопис), Елеонора

Сабова-Дишко (графіка, живопис), Олександр Більчук (дизайн, цифрографія) та Наталія Градиська (графіка, декоративне мистецтво) показують інше прочитання української давнини. У творчому доробку митців з'явилося більше сотні оригінальних творчих робіт, що представляють собою цікаві живописні образи та чорно-білу графіку мальованої історії, що реконструювалася «навпомацки на основі переказів, байок, приблизних перекладів з начерків середньоазійських мандрівників IX–XIII ст., Візантійських, Чеських, Грецьких, Польських, Німецьких хроністів раннього середньовіччя» і представляє собою «вільне, суб'єктивне, фантазування», будучи своєрідною «розвідкою-візуалізацією маловідомої теми волинського давнього минулого» (До річниці Волинсько-Галицької держави, 2019: 59). Уяву художників захоплюють міфічні персонажі прадавньої Волині, постаті князів і королів руських.

У картинах авторської графіки та живописі Елеонари Сабової-Дишко «Парадний портрет» (2010); «Алегорія» (2018), композиціях текстильної, шкіряної пластики на історичну тематику та вишуканої графіки Наталії Градиської звучать акорди минулого рідної землі. Їх творчість будить нас до роздумів над минулим, до відкриття і аналізу маловідомих сторінок історії Луцька і Волині, до переосмислення і реінтерпретації подій давно минулих літ.

Зображенням міфічних образів присвячені такі роботи Олександра Дишка як «Рутенія»¹ (2016), «Магірслава-Птах» (2017), «Коляска Пентархія або народження Триглава» (2017), «Початки» (2018), «Святилище Пентархія» (2018), «Пташка-символ» (2018). Картини «Коляска Пентархія або народження Триглава» та «Святилище Пентархія» присвячені давньоруському божеству Триглаву, що уособлював для слов'ян принцип триєдності світу. Русичі бачили в образі Триглава триєдність неба, землі і підземного світу, а за іншою версією – єдність богів Сварога (бога ковальства), Перуна і Святовита (бога війни і перемоги), прототипу християнської Трійці (Бога-Отця, Бога-Сина, Бога-Духа Святого). (Релігія в Україні, 2011).

Пентархія означає п'ятивладдя, систему главенства у християнській Церкві п'яти патріархів, що існувала у IV–VI століттях і означала рівноначальне співвладдя патріархів Риму, Констан-

тинополя, Александрії, Антіохії та Єрусалиму, засноване на тому, що саме вони встановили канони (правила) Вселенських Соборів, тобто зборів єпископату християнської Церкви. (Релігія в Україні, 2011).

Пентархія має глибоко символічне значення, вона уособлюється п'яти пальцями на руці, п'яти чуттями людини (зір, слух, дотик, смак, нюх) тощо. На картинах Олександра Дишка Триглав «Коляска Пентархія або народження Триглава» (рис. 2), а також «Святилище Пентархія» (рис. 1) для зображення пентархії використано символ п'яти пальців, з людським обличчям, коронованим рогами, на кожному. Триглав представлено у образі триглавого орла, який поміщено на возі (колясці), запряженому людьми, на другому поверсі цього возу й знаходиться пентархія. Багатоеlementний художній простір картин вміщає зображення черепів, комах, плазунів, драбин, печаток тощо. Автор пропонує свою модель сюрреалізму – як символізму, трансформованого психоаналізом. Його філософія – спіритуальність, позаматеріальність матеріальних явищ. Натомість, О. Дишко згромаджує речі одночасно із світу реального та підсвідомого, створюючи із минулого та уявного несподівану сюрреалістичну суміш.

На картині «Святилище Пентархія» художник використовує характерну сюрреалістичну предметність: черепи людей і тварин, всевидяче око, п'ять пальців зображено виростаючими з книги, до якої припадають люди. А над пальцями висить п'ятикутна зірка (пентаграма), що використовується в різних дуже древніх філософіях і релігіях і є символом досконалості та безпеки. По краях цієї зірки на картині Олександра Дишка написано: меншими буквами – чотири матерії, з яких побудовано світ «вода – земля – повітря – вогонь», а більшими буквами – християнські чесноти: «справедливість – мудрість – стриманість – терпіння».

Символічні образи знаходимо на роботах О. Дишка «Птах-Колокрут» (2009), «Європа. Алегорія» (2015), «Волинія. Алегорія» (2015).

В картині «Птах-Колокрут» (2009), художник сюрреалістично komponує будівлі магістрату, луцького братства, хреста, сокола вписаного в коло, декоративні знаки і написи, вибудовуючи вигадливо-нелогічний характер речей. У обох випадках Олександр Дишко використовує чотирирамний хрест з лівобічним рухом.

Композиція «Волинія. Алегорія» (2015) (рис. 3) і «Європа. Алегорія» (2015) (рис. 4) зображені у вигляді жіночих постатей з прапорами, мечами та щитами поєднує у собі події та явища, що балансують у просторі та часі. Бажання автора бути

¹ Рутенія (Ruthenia, Русь) – назва східнослов'янських територій, у тому числі Галицько-Волинської Русі, в латинських історичних джерелах. Вона не вживалася місцевим населенням, яке в латинськомовних книгах (грамота угорського короля від 1261 р. та ін.) називалося русинами (Байцар, 2018).

водночас динамічним і позачасовим прослідковується у застосуванні прийомів зміщених планів, ніби перекраяного простору, перерваного часу. Проте Європа тримає в руках ріг достатку і оточена гадами, ящурами, птахами і перехресними знаменами що вирішується митцем як перехід в композиційному сприйнятті від руху до спокою. Про те її постать нестійка, рух незавершений, фігура у напіврусі. Якраз тут, рух Волинії автор

розв'язав несподіваним композиційним прийомом «зупиненого руху», застосовуючи у роботі два перехресних знамена. На задньому плані картини видніється дівчина верхом на бичу Зевсові, нагадуючи міф про викрадення Європи. Волинія, натомість, має в руках польовий букет. Її щит і шолом тримають янголята, один з яких заходить зверху на величезному піщаному годиннику, а ще трохи вище – розміщене 16-тираменеве коло свастики.

Рис. 1. О. Дишко. Свяetišче Пентархія, 2018 або народження Триглава», 2017

Рис. 2. О. Дишко. Коляска Пентархія

Рис. 3. О. Дишко. Волинія. Алегорія, 2015

Рис. 4. О. Дишко. Європа. Алегорія, 2015

Дуже значне місце в графічному доробку О. Дишка відведено уявним та історичним особистостям. Його історія – суцільно персоніфікована. Серед робіт такого плану – «Лицар» (2000), «Василько – князь Волинський» (2011), «Князь Вітовт» (2011), «Мстислав Данилович – князь Луцький» (2012) та ін. Видатні постаті історії Галицько-Волинського князівства різних його періодів постають як у вигляді окремих фігур (портретів), так і з'являються як елементи більш складних композицій – подвійних чи потрійних (групових) портретів, стилізованого іконопису, стародавніх географічно-політичних карт, різноманітних сюжетних композицій тощо. Більшість постатей подані художником у оточенні різноманітних символів, а також написів-коментарів з різних історичних джерел, що виступають важливими елементами композиційної цілісності. Так, в центрі картини «Князь Дулеб» (2015) (рис. 5) зображено постать князя на колінах із молитовно складеними руками, крім того в картині двічі використано символ Триглава, а також образ крилатого коня (змія), що за деякими версіями символізував Златоуста.

Сюрреалістична композиція «Князь Летобор» (2015) (рис. 6) вирішується автором у зображенні князя сидячим на кам'яному престолі, бородатим, з дерев'яним ціпом в руках, двома орлами позаду та вогнищем, перед яким колінопреклонені люди. Увесь його престол густо оплетений стрічкою-літописом, на якій виписана історія дулібів та згадані численні імена їхніх вождів і князів. Для ком-

позиції ніби характерна формальна двовимірність простору, але О. Дишко знаходить нові шляхи досягнення третього виміру –

Робота виконана в унікальній графіці з використанням мокрих технік – міцно-стійкою фарбою глибокого чорного кольору, туші та металевого пера.

Композиційні експерименти у графічних роботах з успіхом доводять можливість існування в одному творі дво- і тривимірного простору. Художник поєднав двовимірні площини з тривимірними фігурами. Оперуючи суто лінією, митець знаходить нові шляхи досягнення третього виміру. Пряма лінія, як горизонтальна висловлює два виміри, нахилена лінія веде в глибину, висловлює третій вимір – лінійну перспективу.

Архітектурно-ландшафтна тематика представлена ще ширше і різноманітніше. Серед робіт такого плану – «Волинія. Лучеськ» (2012), «Пам'ятний знак Луцьк» (2012), «Княжий Холм» (2013), «Холм. Церква св. Марії. Місце спочину праху короля Данила. Реконструкція» (2013), «Княжий Володимир» (2014), «Луцьк – остання столиця Волинсько-Галицької держави»

(2014), «Середньовічний Лучеськ» (2014), «Луцький замок IX ст. Кристалічні структури» (2015), «Площа Ринок у Луцьку. Південна сторона. XV ст. Реконструкція» (2017), «Панорама ринку. Луцьк. XV ст.» (2017), «Глобус

Волинія або «Кожна жаба своє болото хвалить» (2018), «Корона примарного королівства»

Рис. 5. О.Дишко «Князь Дулеб», 2015

Рис. 6. О.Дишко «Князь Летобор», 2015 час.

(2018), «Зодчий-Анонімус. Перекази середньовічного міста» (2018), «Луцьке братство» (2018), «Ринок Луцький XIII–XV ст. Реконструкція» (2018), серія «Найстаріші Луцькі площі» (всього – 8, 2018), «Луцька ратуша. XV ст. Реконструкція» (2018), «Прибуття делегацій. Корабель-алегорія» (2018), «Конгрес європейських монархів у Луцьку 1429 р.» (2019)

Висновки. Проаналізувавши творчий шлях митців творчого об'єднання «Куля» та здійснивши мистецтвознавчий аналіз окремих творів, можна дійти висновку, що сюрреалістичні прийоми, якими часто послуговуються художники, дозволяють ввести глядача у справжній дискурс історії, спонукаючи на мить відчувати себе, то старим вояком-знаменоносцем, то будівничим з кельмою, то ченцем-пілігримом, дзвонарем, і навіть, пережити своєрідний транс, зумовлений оцим балансуванням на межі сну та реальності. Зміст символів-знаків, їхня краса, притягальна сила алегорій у творах митців об'єднання «Куля» сповнені ностальгійно-поетичних відчуттів. Вони – як одкровення, як марення, як незбагнений міраж. У них – щемлива печаль, осяяння мудрістю і, навіть, пережиття катарсису. Хронотип у картинах майстрів вирішує проблеми поєднання простору й часу. Тому в творчих ком-

позиціях простір і час є фіктивними реаліями та існують тільки як ідеї.

У цій статті зосереджено найбільшу увагу на творчому доробку майстрів роботи яких досконало розкривають реінтерпретацію образу Галицько-Волинського князівства, а саме твори керівника мистецького об'єднання «Куля» О. Дишка. Зазначено, що важливе місце займають історичні мальовані плакати та вишукана графіка в основу композиційної побудови яких покладено двовимірний і трьохвимірний простір, лінія, дрібний штрих, гранична деталізація рисунка, пляма і світлотінь. Виділено типи образності у художніх роботах: Триглава, Сокола Колокрута, Князя Дулебата, Летобора та ін., як ключові міфічні образи, знаки і символи, за допомогою яких відбувається реінтерпретація образу Королівства Руси.

Також проаналізовано специфіку реінтерпретації історичних персоналій різних періодів, у тому числі цілого ряду вождів, князів, зазначено, що вони постають на картинах художника у вигляді предметних композицій, так і елементами складних сюжетних картин, стилізованого іконопису, географічно-політичних карт-розгорток.

У цій статті доведено, що архітектурно-ландшафтна тематика представлена цілим рядом картин-реконструкцій.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Байцар А. Рутенія – давня назва українських земель (карти XIV–XVII ст.). 2018. 23 лют. URL: <https://baitzar.blogspot.com/2018/02/xiv-xvii.html> (дата звернення 01.12.2021).
2. Галицько-Волинська держава. *Історія України: зародження української нації*. URL: <https://history.ed-era.com/vstup> (дата звернення 02.02.2022).
3. Демиденко В. Символ і філософія свастики у різних народів. *Останній bastion*. 2020. 20 лип. URL: https://bastion.tv/simvol-i-filosofiya-svastiki-u-riznih-narodiv_n36538 (дата звернення 01.10.2021).
4. Діба Ю. Батьківщина святого Володимира: Волинська земля у подіях X століття (Міждисциплінарні нариси ранньої історії Руси-України). Львів: Видавництво Колір ПРО, 2014. 484 с.
5. Дишко Олександр. *Велика Волинь. Art gallery галерея мистецтв*. URL: <https://www.volart.com.ua/art/dyshko/> (дата звернення 09.01.2022).
6. До річниці Волинсько-Галицької держави (1119). *Луцьк 1429. Остання столиця*. Альбом-каталог художнього об'єднання КУЛЯ. Луцьк : Ініціал. 2019. С. 59.
7. Ісаєвич Я. Д. Королівство Русь. *Енциклопедія історії України*. Т. 5. Київ : Наукова думка, 2008. 568 с.
8. Пентархія: определение, история, современный контекст. *Релігія в Україні*. 2011. 21 лип. URL: https://www.religion.in.ua/zmi/foreign_zmi/11044-pentarxiya-opredelenie-istoriya-sovremennyj-kontekst.html (дата звернення 01.01.2022).

REFERENCES

1. Baitsar A. Ruteniia – davnii nazva ukrainskykh zemel (karty XIV–XVII st.). [Ruthenia is the ancient name of Ukrainian lands (maps of the 14th–17th centuries)]. 2018. 23 liut. URL: <https://baitzar.blogspot.com/2018/02/xiv-xvii.html> (data zvernennia 01.12.2021) [in Ukrainian].
2. Halytsko-Volynska derzhava. Istoriiia Ukrainy: zarozhzhennia ukrainskoi natsii. [Galicia-Volyn state. History of Ukraine: the birth of the Ukrainian nation]. URL: <https://history.ed-era.com/vstup> (data zvernennia 02.02.2022) [in Ukrainian].
3. Demydenko V. Symvol i filosofii svastyky u riznykh narodiv. Ostannii bastion. [The symbol and philosophy of the swastika in different nations. The last bastion]. 2020. 20 lyp. URL: https://bastion.tv/simvol-i-filosofiya-svastiki-u-riznih-narodiv_n36538 (data zvernennia 01.10.2021) [in Ukrainian].
4. Dyba Yu. Batkivshchyna sviatoho Volodymyra: Volynska zemlia u podiiakh X stolittia [Homeland of St. Vladimir: Volyn land in the events of the tenth century]. (Interdisciplinary essays on the early history of Russia-Ukraine). Lviv : Vydavnytstvo Kolir PRO, 2014. 484 s. [in Ukrainian].

5. Dyshko Oleksandr. Velyka Volyn.[Greater Volyn]. Art gallery. URL: <https://www.volart.com.ua/art/dyshko/> (data zvernennia 09.01.2022) [in Ukrainian].

6. Do richnytsi Volynsko-Halytskoi derzhavy (1119). Lutsk 1429. Ostannia stolytsia. [To the anniversary of the Volyn-Galician state (1119). Lutsk 1429.The last capital]. Album-catalog of the KULYA art association. Lutsk : Initsial. 2019. S. 59 [in Ukrainian].

7. Isaievych Ya. D. Korolivstvo Rus. [Kingdom of Russia]. Entsyklopediia istorii Ukrainy. T. 5. Kyiv : Naukova dumka, 2008. 568 s [in Ukrainian].

8. Pentarkhyia: opredelenye, ystoryia, sovremennyi kontekst.[Pentarchy: definition, history, modern context]. Relihiia v Ukraini. 2011. 21 lyp. URL: https://www.religion.in.ua/zmi/foreign_zmi/11044-pentarxiya-opredelenie-istoriya-sovremennyj-kontekst.html (data zvernennia 01.01.2022) [in Ukrainian].